

Meldinių nendrinukių perkėlimas

Meldinių nendrinukių perkėlimas įgyvendinamas vykdant LIFE programos, LR Aplinkos ministerijos bei partnerių bendrai finansuojamą projektą „Meldinei nendrinukei tinkamų kertinių buveinių tinklo formavimas siekiant užtikrinti ilgalaikę jos apsaugą Lietuvoje“. Daugiau: www.meldine.lt

Rūšies translokacija gamtosaugoje – kas tai ir kada tai taikoma?

Gamtosaugoje translokacija vadinamas rūšies perkėlimo procesas, kuomet rūšis iš gausiai apgyvendintos populiacijos perkeliama į naują teritoriją, kurioje siekiama atkurti išnykusią ar arti išnykimo ribos esančią populiaciją. Nors toks rūšių perkėlimo metodas laikomas

efektyvia gamtosaugos priemone, ji taikoma tik tuomet, kai tradiciniai gamtosaugos būdai, skatinantys natūralų populiacijos būklės gerėjimą (pvz., buveinių atkūrimas) nėra pakankami¹.

Translokacija kaip būdas išsaugoti meldines nendrinukes

Meldinė nendrinukė (lot. *Acrocephalus paludicola*) yra rečiausias žemyninės Europos dalies paukštis giesmininkas. Šiuo metu jos pasaulinės populiacijos dydis vertinamas 11 000 giedančių patinų. Bendra populiacijos tendencija yra vis dar mažėjanti, daugiausia – dėl blogėjančios buveinių būklės. Nuo 2014 metų meldinės nendrinukės peri tik 4 pasaulio valstybėse – Baltarusijoje, Ukrainoje, Lenkijoje ir Lietuvoje.

Žuvinto biosferos rezervate meldinės nendrinukės populiacija nuosekliai mažėja (1986 m. stebėti 20-25 individai, o 2016 m. – vos 4 giedantys patinai).

Sėkminga translokacija gali ne tik sukurti prielaidas išnykusios populiacijos atsikūrimui, bet ir prisidėti mažinant fragmentaciją areale taip užtikrinant ilgalaikės rūšies išsaugojimo perspektyvas.

Visgi, meldinės nendrinukės perkėlimas iki šiol dar niekada nebuvo taikytas, todėl globaliame rūšies nykimo tendencijos kontekste tokios patirties kaupimas yra labai svarbus. Jei nykimo tendencija nemažės, savalaikė translokacija gali būti labai svarbi priemonė išsaugoti rūšį. Blogiausiam scenarijui ruoštis ir šį metodą išstobulinti yra svarbu jau dabar. Sėkminga translokacija taip pat gali suteikti naują viltį atkurti jau išnykusias vietines populiacijas.

Suprasdamos translokacijos metodo svarbą, Bonos konvencijos šalys, pasirašiusios Supratimo memorandumą dėl meldinės nendrinukės apsaugos, rekomendavo plėtoti ir išbandyti perkėlimo programą šiai rūšiai. Kaip tinkamiausia vieta perkėlimui buvo įvardintas Žuvinto biosferos rezervatas.

Igyvendinant meldinės nendrinukės perkėlimo programą Lietuvoje bus siekiama:

- Išbandyti ir tobulinti parengtą meldinės nendrinukės perkėlimo metodologiją.
- Sudaryti sąlygas atkurti gyvybingą meldinės nendrinukės populiaciją Žuvinto biosferos rezervate.

ŽUVINTAS
Perkėlimo vieta, nes:
• Dideli geros būklės buveinių plotai
• Šie plotai nuolatos prižiūrimi
• Populiacija jau daugelį metų yra ties išnykimo riba

ZVANEC
Paėmimo vieta, nes:
• Didžiausia populiacija pasaulyje
• Jauniklių paėmimas turės mažiausią neigiamą poveikį
• Baltarusijos atsakingos institucijos palankiai įvertino tokio metodo taikymą

Perkėlimo programos paėmimo ir paleidimo vietos

Meldinės nendrinukės bus perkeliamos iš **Zvanec pelkės**. Tai – didžiausias gamtinis draustinis Baltarusijoje, tarptautinės svarbos buveinė ir didžiausia žemapelkė Europoje. Čia gyvenanti meldinės nendrinukės populiacija laikoma didžiausia pasaulyje. Pastaruoju metu čia suskaičiuojama apie 3000 giedančių meldinės nendrinukės patinų, todėl translokacijos poveikis (kai iš šios populiacijos paimama apie 100 jauniklių per dvejų metų laikotarpį) vietinei populiacijai bus ypač nežymus. Be to, *LIFE Magni Ducatus Acrola* projekto metu šioje pelkėje bus vykdomi su vandens lygio ir jo kokybės valdymu susiję buveinių atkūrimo darbai. Šios priemonės – reikšmingiausia prielaida meldinės nendrinukės populiacijos būklei Zvanec pelkėje gerinti.

Translokacijos metu meldinės nendrinukės bus perkeliamos į **Žuvinto biosferos rezervato žemapelkes**. Čia per pastaruosius metus pavyko atkurti apie 200 ha meldinių nendrinukių buveinių, kuriose retieji giesmininkai gali sėkmingai perėti savo vaikus. Visgi, jau daugelį metų čia stebimi vos keli giedantys patinai, o tokio dydžio vietos populiacija, ekspertų vertinimu, nėra pajėgi savarankiškai atsikurti

iki optimalaus dydžio. Ši teritorija atitinka translokacijos paleidimo vietai keliamus reikalavimus, nes:

- Meldinėms nendrinukėms tinkamos perimvietės buveinės yra pakankamai kompaktiškos, kad būtų galima atlikti translokacijos sėkmingumo stebėseną, bei pakankamai didelės, jog čia galėtų išsikurti savarankiška ir gyvybinga retųjų giesmininkų populiacija.
- Rezervate plytinčios žemapelkės atitinka tipiškos meldinių nendrinukių buveinės bruožus vertinant augalijos struktūrą, vandens lygio dinamiką ir kitus požymius.
- Pastaraisiais metais atliekama išsami vabzdžių stebėseną rodo, jog čia esanti mitybinė bazė yra gausi ir įvairi.
- Atkurtų buveinių plotai turi geras perspektyvas išlikti ilgą laiką dėl čia nuolatos vykdomos palankios ūkinės veiklos pagal specialią meldinės nendrinukės apsaugai skirtą Kaimo plėtros programos priemonę.

Nauja perkėlimo programa grįsta ilgamete patirtimi

Perkėlimo programos įgyvendinimas, o ypač – griežtai saugomos rūšies, reikalauja didelės atsakomybės ir dėmesingumo. Todėl meldinės nendrinukės perkėlimo programos įgyvendinimo komanda sutelkė įvairialypę patirtį ir žinias jautriose translokacijos proceso etapuose turinčius ekspertus. Šios tarybos narys Dr. Karlas Šulchagenas yra vienintelis ekspertas, kuriam pavyko sėkmingai nelaisvėje auginti ir netgi – veisti meldines nendrinukes². Kembrižo universiteto profesorius Rysas Grynas turi didelę patirtį auginant ir tyrinėjant mažąsias krakšles ir ežerines nendrinukes³. Šių ekspertų žinios integruotos planuojant tiek perkėlimo programos smulkmenas, tiek priimant principinius sprendimus.

Rengiant perkėlimo programą buvo atsižvelgta į žvirblinių paukščių translokacijos patirtį pasaulyje. Tokia patirtis nėra gausi. Šiame procese aktyviai bendradarbiauta su Karališkosios paukščių apsaugos draugijos komanda, kuri 2004-2005 m. įgyvendino vakarinės startos perkėlimo programą.

Vienas jautriausių perkėlimo programos aspektų – sėkmingas jauniklių išauginimas. Igyvendinant perkėlimo programą rūpestis jaunikliais bus patikėtas komandai, kuriai vadovaus ilgametę patirtį su vabzdžialešių paukščių jauniklių auginimu turintis specialistas.

Vidutinis meldinių nendrinukių populiacijos pasiskirstymas (skaiciuojami giedantys patinai)

Dabartinė meldinių nendrinukių populiacija – stipriai fragmentuota. Tai didina rūšies išnykimo riziką stipriai izoliuotose populiacijose, dėl mažėjančios genetinės įvairovės mažėja populiacijų gyvybingumas. Populiacijos dinamikos stebėjimai rodo, jog stipriai izoliuotose perimvietėse meldinės nendrinukės išnyksta negrįžtamai. Pvz., 2011 metais meldinės nendrinukės staiga išnyko Vengrijoje, o nuo 1990 m. nuosekliai mažėjanti Pomeranijos populiacija (Vokietijos-Lenkijos pasienyje) išnyko 2014 m. Lietuvoje, nepaisant sėkmingo didelių perėjimo buveinių plotų atkūrimo,

¹ IUCN/SSC (2013). Guidelines for Reintroductions and Other Conservation Translocations. Version 1.0. Gland, Switzerland: IUCN Species Survival Commission.

² (SCHULZE-HAGEN, K. (1995): Reproductive behaviour of Aquatic Warblers *Acrocephalus paludicola* in captivity. J. Orn. 136: 177-186.)

³ (N.B. Davies & R.E. Green (1976): The development and ecological significance of feeding techniques in the reed warbler (*Acrocephalus scirpaceus*). Anim. Behav. 24: 213-229)

Pagrindiniai translokacijos įgyvendinimo etapai

Pateikiame apibendrintą informaciją apie translokacijos įgyvendinimo etapus. Visą meldinės nendrinukės perkėlimo programos aprašymą galima rasti interneto svetainėje www.meldine.lt

1 etapas: lizdų paieška ir paėmimas.

Speciali ornitologų komanda paėmimo vietoje vykdys aktyvią meldinių nendrinukių lizdų paiešką bei sverdami jauniklius nustatys jų amžių. Perkėlimas bus atliekamas surenkant meldinių nendrinukių lizdus su pilna jauniklių vada jiems esant 6-7 dienų amžiaus. Šis jauniklių amžiaus tarpnis yra tinkamiausias, nes jaunikliai jau geba savarankiškai imti maistą, tačiau yra dar pakankamai maži, jog bijotų žmogaus ir stengtųsi palikti lizdą. Tokie stadijoje paėmus visą lizdą išlieka nemaža tikimybė, jog patelė vėl ims sukėti lizdą ir perėti naują vadą. Tokiu būdu bus maksimaliai sumažintas neigiamas poveikis paėmimo vietai.

2 etapas: jauniklių pervežimas.

Surinkus bent 5 lizdus vykdomas jauniklių pervežimas į perkėlimo vietą. Pervežimas bus atliekamas naktį - jauniklių ramybės periodu, kuomet jauniklių nereikia maitinti. Atsižvelgiant į tai, jog pervežant jauniklius reikės kirsti valstybinę sieną ir atlikti įvairias procedūras, šio proceso eiga su atsakingomis institucijomis koordinuojama gerokai iš anksto.

3 etapas: jauniklių auginimas narveliuose.

Atvežti lizdai su jaunikliais perkeliama į narvelius (kiekviena vada į atskirą narvelį). Jaunikliai nuo saulės patekėjimo iki laidos maitinami kas 20 minučių. Maitinant 5 jauniklių vadus vyksta faktiškai nepertaukiamas maitinimo procesas, todėl čia būtinas griežtai suplanuotas komandos darbas pamainomis. Jaunikliai bus maitinami natūraliu gyvu maistu. Tuo rūpinsis atskira maisto rinkimo komanda, kuri gaudys pelkės vabzdžius taikant „šienavimo“ metodą entomologiniais tinkleliais. Siekiant užtikrinti, jog jaunikliams netrūktų maisto (pvz., staiga atšalus orams, ar užsitęsus lietingam periodui, vabzdžių gausa gali sumažėti) perkėlimo programos vykdytojai turės parsiruošę šaldytų bičių tranų ir / ar milčiaus lervų bei gyvų svirplių. Maitinami jaunikliai taip pat gaus būtinų papildų (kalcio, vitamino D).

4 etapas: perkėlimas į lauko aviariumą.

Jaunikliams narveliuose išmokus savarankiškai maitintis, jie perkeliama į lauko aviariumus. Kiekviena vada talpinama į atskirą aviariumą, kur paukščiai toliau maitinami įprastu režimu. Į aviariumą nuolat papildomai įleidžiami vabzdžiai, taip sudarant jaunikliams galimybę patiems mokytis susirasti maistą. Ne mažiau svarbu, kad meldinių nendrinukių jaunikliai girdėtų suaugėlių balsus. Jei nebus girdimi laisvėje gyvenančių paukščių balsai, periodiškai bus leidžiamas garso įrašas.

Siekiant išvengti plėšrūnų grėsmės bus taikomos kompleksinės priemonės - aviariumai bus aptverti specialiu elektriniu piemeniu, bus vykdomas teritorijos stebėjimas vaizdo kameromis, paukščius aviariumuose nuolat prižiūrės specialistai.

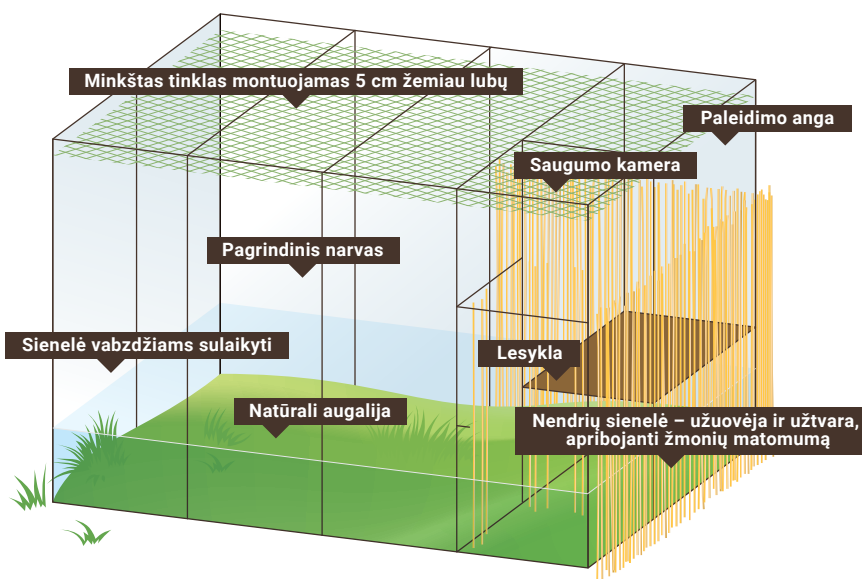

5 etapas: jauniklių paleidimas į laisvę.

Jaunikliams išmokus patiems susirasti maistą bei skraidyti, paukščiai bus išleidžiami į laisvę. Bus taikoma vadinamojo „minkštojo“ išleidimo procedūra (angl. soft release), kuomet atveriami tik viena aviariumo sienelė, taip sudarant sąlygas jaunikliams patiems išskristi ir, esant poreikiui, sugrįžti. Paukščiams pradėdant išskristi į laisvę, maistas į aviariumus toliau tiekiamas tol, kol paukščiai nustos lankytis aviariume.

Perkėlimo vietoje išauginti meldinės nendrinukės jaunikliai ilgainiui ją užfiksuos kaip gimtą vietovę⁴, todėl po migracijos čia grįš veistis.

⁴ Pagal Sokolov (1976-1988), Fisher (1971), Surrendi (1970), Lohrl (1959), Haukioja (1971) atliekamus tyrimus žvirbliniai paukščiai įsima teritoriją kaip gimtą vietą po apie 30-50 dienų po išsiritimo.

Lauko aviariumas